

ДУБОВИЧ О. В.,кандидат юридичних наук,
доцент кафедри підприємництва і права
(Полтавський державний аграрний
університет)

УДК 343.58

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.2.46>**ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ, ЩО ЖОРСТОКО ПОВОДИТЬСЯ З ТВАРИНАМИ**

Жорстоке поводження з тваринами є тяжким злочином із тяжкими соціальними, психологічними та правовими наслідками. У статті досліджено ключову необхідність у визначенні ключових особливостей особистості, що вчиняє кримінальний злочин, згідно зі статтею 299 Кримінального кодексу України («Жорстоке поводження з тваринами»). Підкреслено важливість кримінологічного портрета особи, котра скоїла правопорушення, зазначене у статті 299 ККУ, як інструменту для розробки ефективних стратегій попередження цього виду злочинності. Більше того, беручи до уваги взаємозв'язок між жорстокістю до тварин та насиллям над людьми, дослідження глибинних характеристик особи, що заподіює шкоду тварині, дасть змогу уникнути тяжких злочинів, зокрема тих, що стосуються людини. У цій статті досліджено психолого-кримінологічні характеристики злочинця, який вчиняє жорстоке поводження з тваринами. Проаналізовано основні мотиви, психопатологічні характеристики та соціальні фактори, що сприяють виникненню такої девіантної поведінки. Особливу увагу приділено зв'язку між жорстоким поводженням з тваринами та схильністю до вчинення насильницьких злочинів проти людей. Використані методи включають правовий аналіз, порівняння дослідження, інтерв'ю з фахівцями та кількісний аналіз даних. Дослідження показують, що люди, які скоюють злочини проти тварин, часто страждають від психічних розладів і низького рівня емпатії, а також можуть страждати від різних форм соціальної ізоляції і схильні до насильства над людиною. В деяких випадках жорстоке поводження з тваринами є вираженням більш глибоких психологічних відхилень або наслідком впливу кримінального середовища. В даній статті також розглядаються правові механізми протидії цим злочинам та необхідність посилення кримінальної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами. Проаналізовано зарубіжний досвід боротьби з цим явищем, зокрема запровадження програм психологічної реабілітації правопорушників та профілактичних заходів щодо уникнення рецидивної злочинності. Результати дослідження можуть бути використані в правоохоронних органах, кримінології та психології для більш ефективної діагностики та профілактики цих злочинів.

Ключові слова: жорстоке поводження з тваринами, кримінальна відповідальність, психологічний профіль злочинця, агресія, девіантна поведінка, кримінологія, соціальні фактори, насильство, правові механізми, профілактика злочинів.

Dubovych O. V. A criminal person who is cruel to animals

Cruelty to animals is a serious crime with serious social, psychological, and legal consequences. The article examines the key need to identify the key characteristics of an individual who commits a criminal offense, by Article 299 of the Criminal Code of Ukraine ("Cruelty to Animals"). The importance of a criminological portrait

of an individual who committed an offense specified in Article 299 of the Criminal Code of Ukraine is emphasized as a tool for developing effective strategies for preventing this type of crime. Moreover, taking into account the relationship between cruelty to animals and violence against people, studying the deep characteristics of an individual who causes harm to an animal will help to avoid more serious crimes, in particular those involving humans. This article examines the psychological and criminological characteristics of an individual who commits cruelty to animals. The main motives, psychopathological characteristics, and social factors contributing to the emergence of such deviant behavior are analyzed. Particular attention is paid to the connection between animal cruelty and the tendency to commit violent crimes against people. The methods used include legal analysis, comparative research, interviews with specialists, and quantitative data analysis. Studies show that people who commit crimes against animals often suffer from mental disorders and low levels of empathy, and may also suffer from various forms of social isolation and are prone to violence against people. In some cases, animal cruelty is an expression of deeper psychological deviations or a consequence of the influence of the criminal environment. This article also considers legal mechanisms for combating these crimes and the need to strengthen criminal liability for animal cruelty. Foreign experience in combating this phenomenon is analyzed, in particular, the introduction of psychological rehabilitation programs for offenders and preventive measures to avoid recidivism. The results of the study can be used in law enforcement, criminology, and psychology for more effective diagnosis and prevention of these crimes.

Key words: *animal cruelty, criminal liability, psychological profile of the offender, aggression, deviant behavior, criminology, social factors, violence, legal mechanisms, crime prevention.*

Актуальність теми дослідження. Питання захисту тварин від жорстокого поводження у сучасному світі вже не зводиться винятково до турботи про мораль суспільства чи навколишнє середовище. Знущання над тваринами провокує в тих, хто їх чинить, байдужість до страждань будь-якої живої істоти, сприяє повторенню злочинів та поглибленню духовної кризи. Згідно з частиною 2 статті 59 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Україна взяла на себе зобов'язання досягти згоди з ЄС щодо стандартів утримання та поводження з тваринами.

Знущання над тваринами не просто питання моралі, це злочин, що може спричинити серйозні суспільні та психологічні наслідки. Вивчення особи злочинця, який вчиняє жорстоке поводження, є надзвичайно важливим завданням кримінології. З'ясування мотивів та особливостей таких людей дасть змогу більш результативно боротися зі злочинами, передбаченими статтею 299 Кримінального кодексу України. З іншого боку, значущість висвітленої теми обумовлена зростанням уваги до захисту тварин та виявленим кореляційним зв'язком між жорстоким поводженням з тваринами та іншими насильницькими злочинами. Адже, людина, яка проявляє садизм щодо тварин, демонструє підвищену ймовірність вчинення серйозніших кримінальних правопорушень, включаючи насильство над людьми.

Аналіз останніх наукових досліджень. У кримінологічній науці над питанням особи злочинця працювали багато науковців, зокрема серед вітчизняних популярними є наукові роботи О. М. Белоусова, Б. Блонська, А. В. Данілова, А. Ю. Кірик, та зарубіжних – F. Ascione, P. Beirne, C. Hensley, J. Overton, L. Peterson, M. Pleshakov, G. Shkabin, S. Tallichet, F. Tapia та багато інших.

Мета статті. Мета статті полягає в науковому аналізі характеристики особи злочинця, який жорстоко поводиться із тваринами, а також обґрунтуванні правових механізмів протидії цим злочинам.

Виклад основного матеріалу. Тварини часто стають об'єктами злочинних нападів. Однак їхній правовий статус недостатньо чітко визначений. Жорстоке поводження з тваринами є серйозною проблемою, яка не тільки шкодить тваринам, але також є показником серйозного психологічного та кримінального неблагополуччя. Наукові та практичні дослідження показують, що люди, які жорстокі з тваринами, мають проблеми зі злочинністю, і можуть потенційно вчинити злочин проти людини.

Сьогодні в цивільному та кримінальному праві більшості країн вони розглядаються як речі, тобто неживі предмети. У той же час численні дослідження елементарної поведінки представників фауни показують, що вони можуть відчувати, переживати емоції і володіють розумними здібностями. У зв'язку з цим виникає необхідність подальшого вивчення правового статусу тварин, особливо тих, які можуть здійснювати розумну діяльність. Напади на тварин завдають шкоди моральним засадам суспільства. Об'єктом жорстокого поводження з тваринами пропонують вважати лише ссавців і птахів [1].

При тому люди, які жорстоко поводяться з тваринами, можуть вчинити суспільно небезпечні дії. Дуже часто після випадків жорстокого поводження з тваринами наступним кроком стає вчинення тяжкого злочину проти людини.

Белоусова О. М., аналізуючи соціально-демографічні ознаки, встановлює, що переважну більшість досліджуваних злочинів вчиняються чоловіками, які не мають вищої освіти, не одружені та не мають на утримані дітей. Досліджуючи кримінально-правові ознаки особи правопорушника, що жорстоко поводиться з тваринами, встановлено, що більшість злочинців раніше не були засуджені. Мотивація у переважній більшості носила хуліганський характер. Кожне друге кримінальне правопорушення було вчинено у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння. Досліджуване кримінальне правопорушення зазвичай вчиняється одноособово, співучасть трапляється досить рідко. Аналізуючи морально-психологічні ознаки особи, що жорстоко поводиться з тваринами, встановлено, що такій особі притаманні риси, які не узгоджуються із загальноприйнятими нормами моралі. Спільними рисами цих осіб є: зневага та вороже ставлення до суспільства, агресивність, властолюбство, мстивість, аморальність, збудливість, бездуховність, соціальне відчуження, безвідповідальне ставлення до праці [2].

Існує три види кримінальних правопорушень, з якими можна спостерігати кореляцію: домашнє насильство; злочини, вчинені з особливою жорстокістю (йдеться про дуже небезпечних серійних вбивць); та антисоціальна поведінка. Встановлено, що особи, які жорстоко поводяться з тваринами, як правило, схильні до вчинення суспільно небезпечних дій, а не лише кримінальних правопорушень, оскільки є людьми, які абсолютно не дотримуються норм суспільної моралі. Тож є дуже висока ймовірність того, що людина, яка жорстоко поводиться з тваринами, здатна вчинити інші протиправні дії [3].

Також, науковцями був виявлений зв'язок між дитячою жорстокістю по відношенню до тварин і міжособистісною агресією, який давно цікавить психологію розвитку, психіатрію та суміжні дисципліни. Науковці відслідковують зв'язок між жорстоким поводженням з тваринами в дитинстві одночасною або, яка проявляється пізніше, антисоціальною поведінкою, а також значення жорстокого поводження з тваринами як специфічного симптому в класифікації розладу поведінки DSM-III-R. Також було визначено що наслідки жорстокого поводження з тваринами є проявами в різних формах насильства в сім'ї та громаді, включаючи фізичне та сексуальне насильство над дітьми та побиття дружини. Багаторазовий регресійний аналіз показав, що ув'язнені, які були свідками жорстокого поводження з тваринами в молодшому віці, частіше самі демонстрували повторне жорстоке поводження з тваринами [4, с. 37-47].

Розглянуто 18 справ дітей, які викликали занепокоєння через жорстоке поводження з тваринами. Результати показали, що всі вони були хлопчиками, як правило, молодими (середній вік 9–12 років), і з нормальним інтелектом, і що вони демонстрували багато інших агресивних симптомів, таких як деструктивність, знущання, бійки, крадіжки та підпалювання. Етіологічні фактори варіювалися від чисто біологічних факторів (синдром органічного мозку) до чисто екологічних факторів або комбінації психо-біо-соціальних факторів. Найпоширенішим фактором був хаотичний дім з агресивними моделями батьків [5, с. 70-77].

Також було виявлено, що в злочинах, які виявляються у вигляді агресії по відношенню до тварин, часто бракує певного рівня емпатії. Зловмисники стають дедалі агресивнішими та імпульсивними, та вибирають свої емоції без підготовки [6, с. 226-247].

Відмітимо, що при тому, небагато дослідників вивчали передбачувану здатність мотивів жорстокого поводження з тваринами в дитинстві, оскільки вони пов'язані з рецидивами насильства по відношенню до людей.

Базуючись на вибірці зі 180 ув'язнених в одній в'язниці середнього та суворого режиму в південному штаті США, було досліджено зв'язок між декількома ретроспективно визначеними мотивами (веселощі, гнів, ненависть до тварини та наслідування) для жорстокого поводження з тваринами в дитинстві та подальшого вчинення насильницьких злочинів (вбивства, зґвалтування, нападу та пограбування) проти людей. Майже дві третини ув'язнених повідомили, що в дитинстві жорстоко поводитися з тваринами заради розваги, тоді як майже одна чверть повідомили, що мотивували це гнівом або наслідуванням. Лише п'ята частина респондентів повідомили, що вчиняли акти жорстокого поводження з тваринами через ненависть до тварин. Регресійний аналіз показав, що періодичне жорстоке поводження з тваринами було єдиною статистично значущою змінною в моделі. Респонденти, які неодноразово вчиняли в дитинстві жорстоке поводження з тваринами, частіше вчиняли повторне насильство по відношенню до людей. Жоден із мотивів жорстокого поводження з тваринами в дитинстві не вплинув на подальше насильство над людьми [7, с. 899-915].

При тому ж історії убивць показують, що багато з них у дитинстві жорстоко поводитися з тваринами. Жорстоке поводження з тваринами в сім'ї, як правило, пов'язане з домашнім насильством, жорстоким поводженням з дітьми та старшими. На жаль, більша частина попередніх досліджень базувалася на невеликих, нерепрезентативних вибірках, з поганими контрольними зразками та ретроспективною інформацією. Сімейні профілактичні програми можуть бути ефективними для зменшення жорстокого поводження з тваринами, але необхідні експериментальні оцінки таких програм [8, с. 21-43].

Отже, тема жорстокого поводження з тваринами здебільшого залишилася поза увагою дослідників-кримінологів. Проте дослідження показують, що діти, які жорстоко поводяться з тваринами, непропорційно схильні до насильства по відношенню до людей пізніше в житті.

Проте, зв'язок між жорстоким поводженням із тваринами та між людським насильством слід шукати не лише в особистих біографіях тих осіб, які знущаються над тваринами, але й у тих інституціолізованих соціальних практиках, де жорстоке поводження з тваринами є рутинним, широко поширеним і соціально прийнятним [9, с. 39-65].

Загалом, в Україні захист тварин регулюється статтею 299 Кримінального Кодексу України. Адміністративна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами передбачена статтею 89 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Проте, практика показує, що ці правові норми часто не є ефективними.

Зоозахисники дев'ятнадцятого століття намагалися розробити закони, які надавали тваринам прямий правовий захист, і вони проводили широкомасштабні просвітницькі кампанії для визначення шкоди від жорстокого поводження з тваринами через власне страждання тварин. Однак страждання тварин було лише одним із багатьох можливих визначень шкоди від жорстокого поводження, і коли судді та інші перекладачі права тлумачили закони про захист тварин, вони зосереджувалися менше на стражданні тварин, а більше на людській моралі та небезпеці жорстокого поводження для людського суспільства [10].

Сучасний закордонний досвід показує, що з цими явищами можна ефективно боротися, поєднуючи юридичні санкції з психокорекційними програмами для злочинців.

Країни-члени ЄС впровадили значну кількість нормативно-правових актів, які дають змогу на законодавчому рівні здійснювати захист тварин. У всіх європейських країнах знущання над тваринами вважається злочином і карається штрафом або навіть тюремним ув'язненням [11]. В Італії термін ув'язнення становить від 3 до 18 місяців, а штраф, який доведеться заплатити кривднику тварини, може сягати 30 тисяч євро. Заслугує на увагу і Норвегія, де передбачено покарання у вигляді позбавлення волі до 1 року, накладення

штрафу з конфіскацією тварини. У Греції за жорстоке поводження з тваринами передбачена адміністративна та кримінальна відповідальність. Адміністративна відповідальність може досягати 30 000 тисяч євро. Кримінальна відповідальність передбачає позбавлення волі на строк до 10 років і штраф від 30 000 до 50 000 євро. У Франції передбачена кримінальна відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк до 5 років і штрафу до 75 000 тисяч євро.

Отже, під жорстоким поводженням з тваринами слід розуміти навмисні дії людини, що не мають мети самооборони та призводять до фізичних або психологічних страждань тварин. Жорстокість виявляється не тільки у спричиненні фізичного болю, але й в залякуванні, наражанні на небезпеку, залишенні тварини в умовах, що спричиняють надмірні чи невинуваті страждання, а також в залишенні домашніх улюбленців без нагляду. У багатьох державах, включно з Україною, знущання над тваринами, зокрема хребетними, з використанням жорстоких прийомів або з хуліганських спонукань, а також натравлювання їх одне на одного, вчинене з хуліганських або корисних мотивів, або у присутності неповнолітніх осіб, кваліфікується як кримінальний злочин відповідно до статті 299 Кримінального кодексу України.

Останніми роками у світі все активніше утверджується переконання, що гуманне ставлення до тварин є одним з ключових маркерів розвинутого суспільства.

У XX столітті потреба у захисті тварин від жорстокості знайшла своє відображення на міжнародній арені. Зокрема, Європейська конвенція про захист домашніх тварин № 125, прийнята 13 листопада 1987 року, закріплює моральну відповідальність людини перед тваринами, визнаючи їх важливість для суспільства, та наголошує на особливо міцних зв'язках між людьми та домашніми улюбленими. Основні принципи поводження з домашніми тваринами містять заборону на спричинення їм страждань та кидання напризволяще. Конвенція також зобов'язує забезпечувати охорону здоров'я тварин, захищати їх від експлуатації, зокрема, під час дресирування та розведення в комерційних цілях. У вісімдесят шостому році було ухвалено Конвенцію, що стосується охорони лабораторних тварин, де також йшлося про моральний борг людства перед усім тваринним світом та потребу пом'якшити муки піддослідних, адже вони мають здатність відчувати біль і жах.

На поточний момент кримінальна відповідальність за жорстоке ставлення до тварин (як окремий склад злочину) закріплена у правових актах Австрії, Алжиру, Афганістану, Вануату, Гаїті, Грузії, Індонезії, Іспанії, Італії, Казахстану, Канади, Киргизстану, Коста-Рики, Кот-д'Івуару, Латвії, Литви, Македонії, Нігерії, Сан-Марино, Словаччини, Словенії, Судану, Таїланду, України, Фінляндії, Франції, Хорватії [12, с. 33-51].

Натомість фіксуються помітні варіації у масштабах кримінального покарання за вказаний злочин. Скажімо, у кримінальному законодавстві Італії та Коста-Рики єдиною санкцією визначено штраф. Згідно з кримінальним кодексом Грузії, жорстоке ставлення до тварин карається виправними роботами на термін до одного року, згідно з кримінальним кодексом Алжиру – передбачається до 10 днів ув'язнення, відповідно до кримінального кодексу Казахстану – до 6 місяців позбавлення волі, а за кримінальними кодексами Австрії та Іспанії – до 1 року тюремного ув'язнення. Насамкінець, у Латвії особа, яка вчинила жорстоке поводження з тваринами, може бути позбавлена волі на строк до 4 років.

У 2006 році Рада з етики, яка розглядає питання поводження з тваринами при Міністерстві юстиції Данії, дійшла висновку, що сексуальний контакт між людиною та домашньою твариною не підлягає забороні, і його не можна розглядати як прояв жорстокості. Виняток становлять лише випадки, коли цей акт відбувається публічно, або тварину залучають до зйомок порнографічних матеріалів чи участі у секс-шоу. Тільки один член з десяти у Раді висловив незгоду з цим рішенням. Депутат від правоцентристської партії Народна данська партія, Крістіан Хансен, висловила обурення таким рішенням, наполягаючи на необхідності винесення цього питання на загальнонаціональний референдум. Проте, у 2015 році було затверджено закон, який анулював можливість статевих зносин з тваринами [12, с. 33-51].

У 1987 році жорстоке поводження з тваринами в дитинстві вперше з'явилося в Статистичному діагностичному посібнику Американської психіатричної асоціації (III-R) як

один із набору симптомів, що вказують на наявність розладу поведінки, і як фактор, пов'язаний з антисоціальною поведінкою дорослих [13, с. 29-45].

Американські науковці вивчили підвибірку, отриману від підрозділу аналізу поведінки ФБР (BAU) III – Злочини проти дітей, яка включала кримінальні історії 150 дорослих чоловіків, заарештованих за жорстоке поводження з тваринами, недбалість або сексуальне насильство в Сполучених Штатах між 2004 і 2009 роками. Результати показали, що 41% правопорушників були заарештовані за міжособистісне насильство принаймні один раз. Крім того, автори виявили значний зв'язок між активним жорстоким поводженням з тваринами та міжособистісним насильством і зловживанням психоактивними речовинами.

Окрім того, можна виявити зв'язок між зоофілією та міжособистісним насильством, про які повідомляється в літературі, мотиви для такої поведінки неоднорідні, і їх важливо враховувати. В науковій літературі повідомлялося про декілька мотивів для вступу в сексуальні стосунки з тваринами. Деякі дослідження показали, що основною мотивацією був сексуальний потяг до тварини. Крім того, інші дослідження визначили жорстокі наміри як головну причину такої поведінки і, таким чином, припустили, що історія сексуальних стосунків із тваринами вказує на ризик насильства по відношенню до людей. Таким чином, якщо мотивація особи для участі в зоофілії полягає в тому, щоб заподіяти біль і страждання тваринам, ця особа, швидше за все, створить більший ризик для міжособистісного насильства.

Крім того, злочин проти тварин може в деяких випадках відображати важливий вимір насильства, оскільки вона виявляє перевагу жорстокого поводження з жертвами, які не можуть висловити згоду чи опір, зазвичай передбачаючи примус, який надає людині владу та контроль над твариною.

Межа між зоофілією та садизмом нечітка. Історія розвитку деяких вбивць показала, що вони брали участь у актах жорстокого поводження з тваринами в дитинстві, а також історію сексуальних стосунків з тваринами. Мерц-Перес і Мерц-Перес Хайде повідомили, що сексуальне насильство над тваринами відбувається, коли «сексуальність і агресія злилися в розвитку, і обидва взаємопов'язані в психіці правопорушника». Таким чином, особа, яка займалася зоофілією в дитинстві, з більшою ймовірністю вчинить міжособистісне насильство в дорослому віці.

Сучасна психіатрична література містить деякі дані, що підтверджують зв'язок між зоофілією та насильницькою поведінкою; проте раннього виявлення факторів ризику насильства у випадках зоофілії бракує.

Незважаючи на рідкість зоофілії серед населення слід підкреслити практичну цінність раннього виявлення такої поведінки, враховуючи можливості профілактики, які можуть бути запропоновані. Людина з прикордонним розладом особистості та вживанням наркотиків, яка брала участь у звірячому поводженні, з більшою ймовірністю буде брати участь у насильницькій поведінці. Тому суспільству, можливо, доведеться розглядати ці фактори як попереджувальні ознаки потенційного міжособистісного насильства [14, с. 230-234]. Найважливіші соціальні фактори, які сприяють жорстокому поводженню щодо тварин, включають: сімейне оточення, соціальне оточення та рання агресія.

На наш погляд, кримінальний правопорушник – це унікальна особистість, що вирізняється певними біологічними, психологічними та соціальними рисами, які, за негативних обставин, можуть спонукати до злочинної діяльності. Ми також переконані, що людина, яка проявляє жорстокість до тварин, насамперед має спотворене розуміння моралі та недостатній рівень співчуття.

Висновок. Отже, жорстоке поводження з тваринами є важливим сигналом потенційно серйозних психологічних і соціальних проблем у людини. Досліджуючи кримінально-правові ознаки особи правопорушника, що жорстко поводить з тваринами, встановлено, що більшість злочинців раніше не були засуджені. Мотивація у переважній більшості носила хуліганський характер. Кожне друге кримінальне правопорушення було вчинено у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння. Досліджуване кримінальне правопорушення зазвичай вчиняється одноособово, співучасть трапляється досить рідко. Аналізуючи

морально-психологічні ознаки особи, що жорстко поводить з тваринами, встановлено, що такій особі притаманні риси, які не узгоджуються із загальноприйнятими нормами моралі. Спільними рисами цих осіб є: зневага та вороже ставлення до суспільства, агресивність, властолюбство, мстивість, аморальність, збудливість, бездуховність, соціальне відчуження, безвідповідальне ставлення до праці. Кримінологічний портрет особи, що вчиняє злочини за статтею 299 ККУ («Жорстоке поводження з тваринами»), можна зобразити таким чином: це особа у віковому діапазоні від 35 до 50 років, чоловік, неодружений, без дітей на утриманні, працездатна, проте не бере участі у суспільно корисній діяльності, має середню освіту. Майже кожен другий злочин скоєно в стані алкогольного сп'яніння, переважно злочин вчиняється одноосібно. Опис основних характеристик особи, яка виявляє жорстокість до тварин, дозволяє перейти до розробки ефективних превентивних заходів досліджуваної злочинності.

Список використаних джерел:

1. Pleshakov M., A. & S. Shkabin, G. Animals as crime victims. *Revista Gênero E Interdisciplinaridade*, 1(01). 2020. DOI : <https://doi.org/10.51249/gei.v1i01.46>
2. Белоусова О. М. Кримінологічний портрет особи, яка вчиняє кримінальне правопорушення за статтею 299 КК України. («ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ»). URL : <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/01/33-3.pdf>
3. Блонська Б. Особа, котра знущується з тварин, здатна вчиняти й інші протиправні дії. URL : <https://www.prostir.ua/?focus=barbara-blonska-osoba-kotra-znuschajetsya-z-tvaryn-zdatna-vchynyaty-j-inshi-protypravni-diji>
4. Hensley C., Tallichet S. E. Learning To Be Cruel : Exploring the Onset and Frequency of Animal Cruelty. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 49(1), 2005. P. 37 – 47. URL : <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0306624X04266680>
5. Tapia F. Children who are cruel to animals. *Child Psych Hum Dev* 2. 1971. P. 70 – 77. URL : <https://link.springer.com/article/10.1007/BF01434639>
6. Ascione F. R. Children Who are Cruel to Animals: A Review of Research and Implications for Developmental Psychopathology. *Anthrozoös*, 6(4), 1993. P. 226 – 247. URL : <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2752/089279393787002105>
7. Overton J. C., Hensley C., Tallichet S. E. Examining the Relationship Between Childhood Animal Cruelty Motives and Recurrent Adult Violent Crimes Toward Humans. *Journal of Interpersonal Violence*, 27(5), 2011. P. 899 – 915. URL : <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0886260511423256>
8. Petersen L., Farrington D. P. Cruelty to Animals and Violence to People. *Victims & Offenders*, 2(1), 2007. P. 21 – 43. URL : <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/15564880600934187>
9. Beirne P. From Animal Abuse to Interhuman Violence? A Critical Review of the Progression Thesis. *Society & Animals*, 12(1), 2004. P. 39–65. URL : <https://doi.org/10.1163/156853004323029531>
10. Pearson SJ. The Cow and the Plow : Animal Suffering, Human Guilt, and the Crime of Cruelty. Toward a Critique of Guilt: Perspectives from Law and the Humanities. URL : [https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1016/s1059-4337\(05\)36005-4/full/html](https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1016/s1059-4337(05)36005-4/full/html)
11. Кірик А. Ю., Данілова А. В. Юридична відповідальність за жорстоке поводження з тваринами : практика ЄС і України. URL : <https://elar.navs.edu.ua/items/4eae15f5-9887-40e4-af63-5f58484aab21>
12. Pelosse V. Imaginaire Social et Protection de l'animal : Des Amis Des Bêtes de l'an X Au Législateur de 1850 (2e Partie). *L'Homme*, vol. 22, no. 1, 1982, P. 33 – 51. URL : <https://www.jstor.org/stable/25131836>
13. McClellan J. Animal Cruelty and Violent Behavior : Is There a Connection? *Journal of Security Education*, 2(4), 2007. P. 29 – 45.
14. Fekih-Romdhane F., Khemiri I., Ridha, R. Violence, bestialité et trouble de la personnalité borderline : à propos d'un cas. *Sexologies*, 30 (3), 2021. P. 230 – 234. URL : <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1158136020300803?via%3Dihub>

